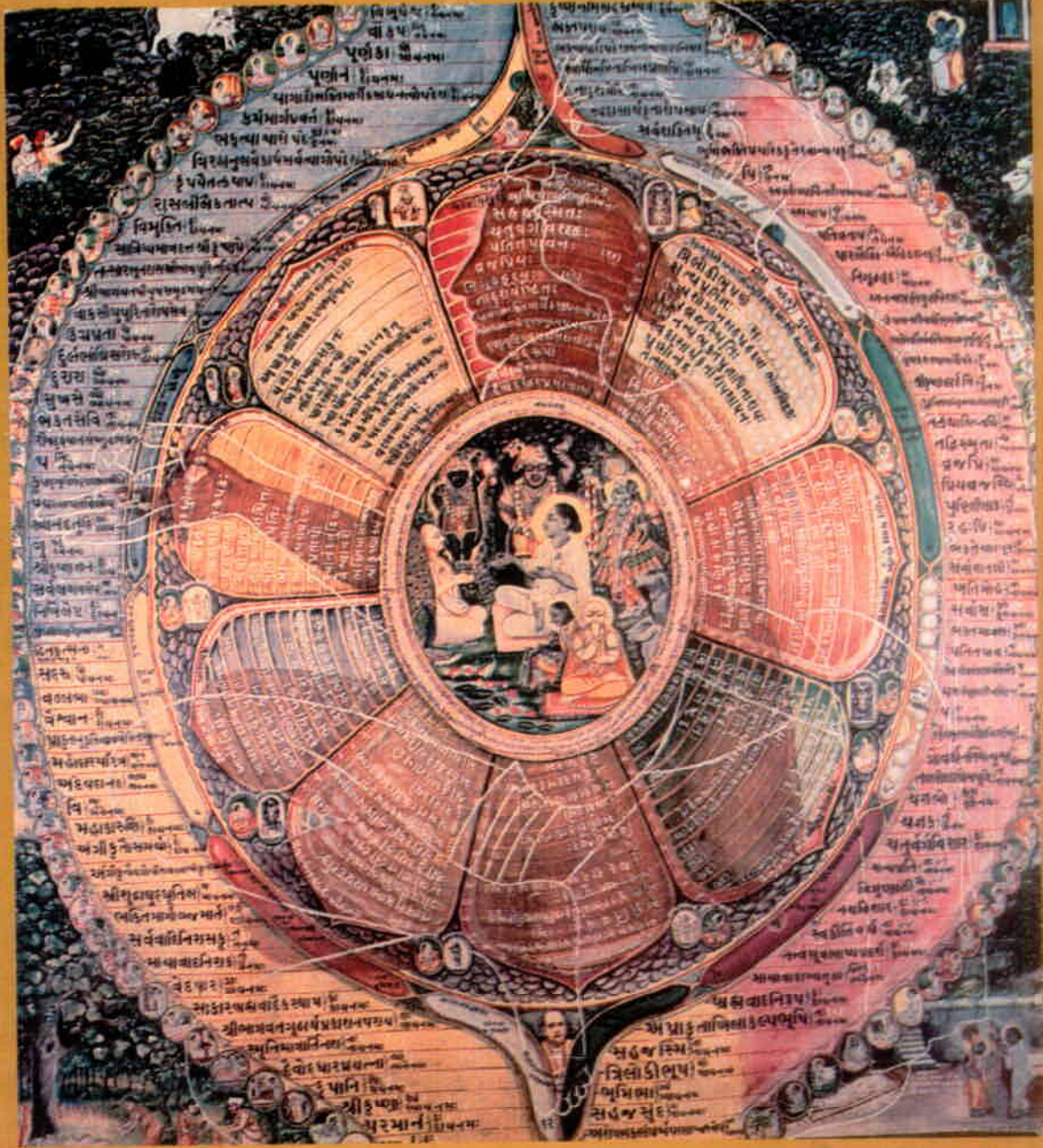

॥ श्री सर्वोत्तम ॥

श्री सर्वोत्तम स्तोत्र-सथित्र-व्याख्या
गुजराती संस्करण

॥ श्री हरीः ॥

श्रीवल्लभाधीशो विजयतेतभाम्

॥ श्री सर्वोत्तम ॥

सचित्र

गुजराती संस्करण

+ नाम + चरित्र + संगति + व्याख्या सहित +

व्याख्या सहयोगी

गो. श्रीप्रवेशकुमारजु
(पुष्टिमार्गीय तृतीय पीठाधीश)

व्याख्याता

नि.ला.गो. श्रीप्रजभूषणलालजु महाराज
(शुद्धाद्वैत-तृतीय-गृहाधीपति)

प्रकाशक

विद्याविभाग

(कांकरोली राजस्थान)

ना मंयोजनथी

“श्रीप्रजभूषण सेवानिधि ट्रस्ट” - वडोदरा.

પ્રસ્તુતકર્તા
(સ્વ.) પરિજા દ્વારકાદાસ

● ● ●

ચિત્રકાર
(સ્વ.) દામોદરદાસ શર્મા

● ● ●

ગુજરાતી ભાવનુવાદક
જેઠાલાલ સી.શાહ

● ● ●

ન્યોછાવર રૂા. ૧૫૧=૦૦

● ● ●

ચતુર્થ સંવર્ધિત, સુમુદ્રિત અને સંસ્કારિત
ગુજરાતી સંસ્કરણ

● ● ●

મુદ્રક
એ. સાજ
લાડ એપાર્ટમેન્ટ, વડોદરા.

પ્રાપ્તિસ્થાન

શ્રી બેઠક મંદિર

કેવડાબાગ- મદનઝાંપા
વડોદરા- ૩૯૦ ૦૦૧.

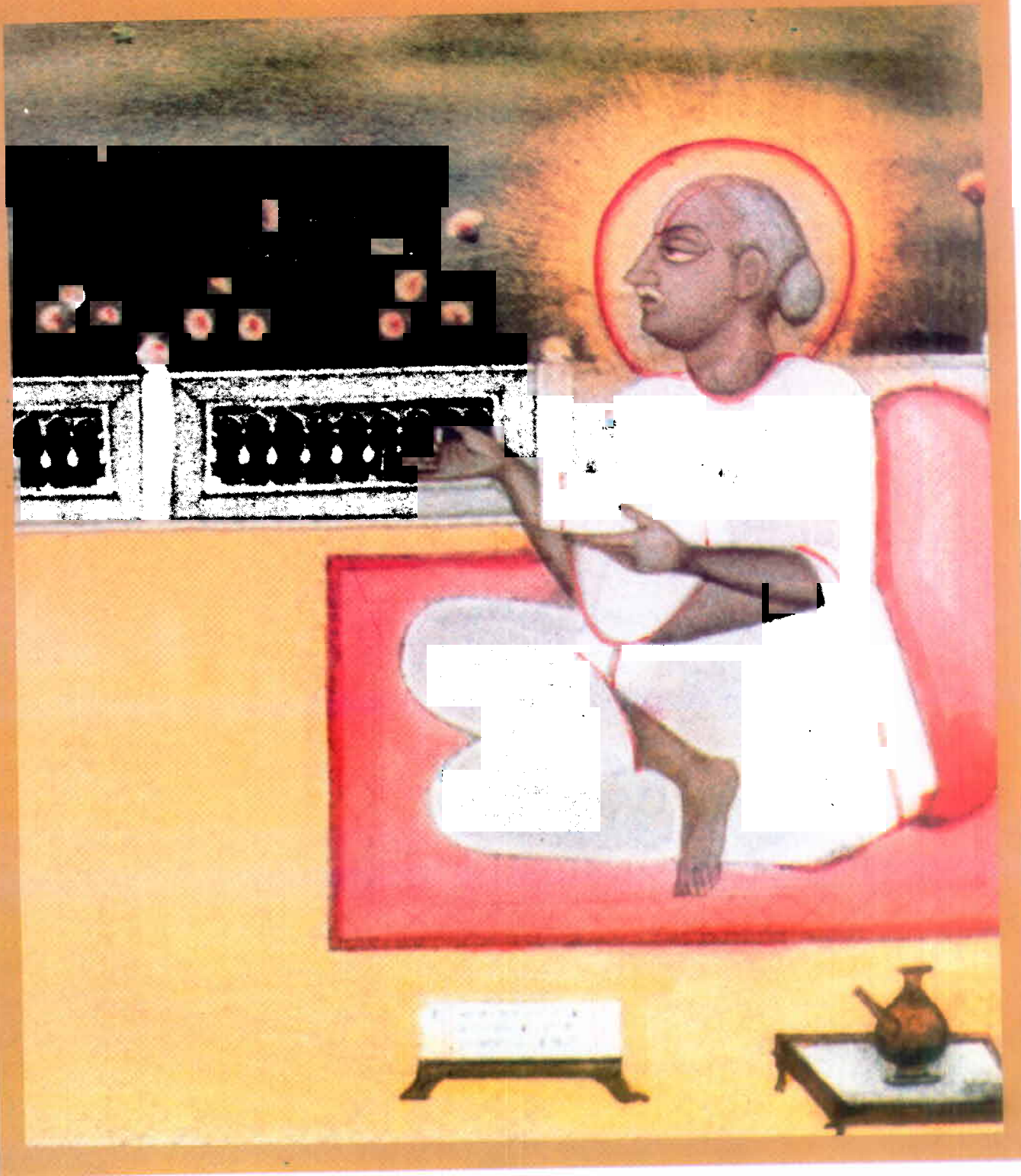
શ્રી દ્વારકાધીશ મંદિર

મુ.પો. કાંકરોલી - ૩૧૩૩૨૪
જી. રાજસમંદ
રાજસ્થાન

શ્રી દ્વારકાધીશ મંદિર

સચપુર ચકલા,
બઉઆની પોળ,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૧.

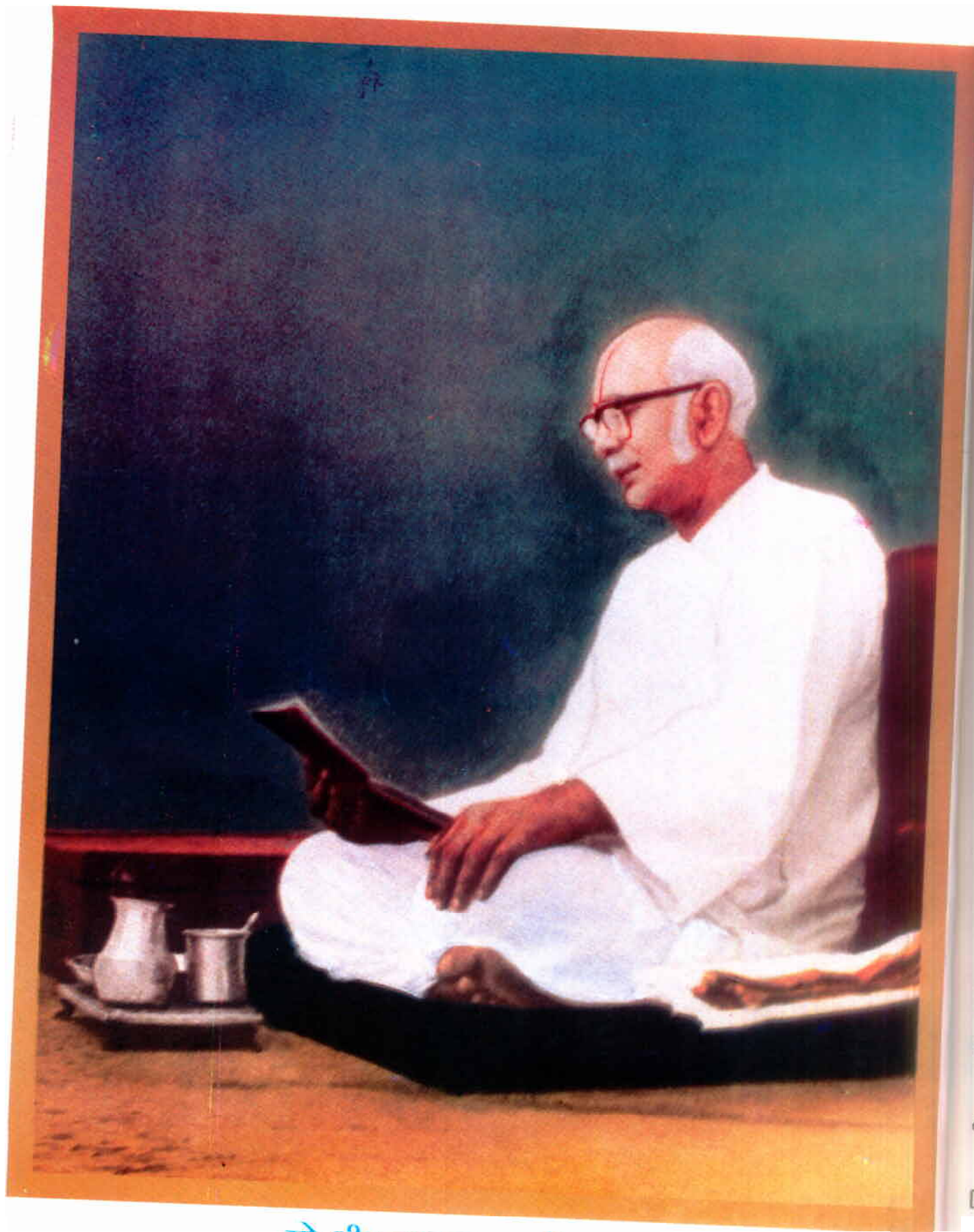
श्री वल्लभाचार्यः

श्रीवेदव्यासविष्णुस्वामिसम्प्रदायसमुद्धारसम्भूत श्रीपुरुषोत्तमवदनानलावतार
सर्वाम्नायसञ्चार वैष्णवाम्नाय प्राचुर्यप्रकार

श्री वित्त्वमंगलाचार्यसाम्प्रदायिकापित साम्राज्यासनास्तमण्डभूमण्डलाचार्यवर्य
जगद्गुरु महाप्रभुः श्रीमदाचार्यः ।

‘श्री सर्वोत्तम’ के व्याख्याता —

गो. श्रीव्रजभूषणलालजी महाराज
(शुद्धाद्वैत-तृतीय-ग्रंहाधिपति)

ગોસ્વામી વ્રજેશકુમાર

બેઠક મંદિર,
દ્વારકેશ બાગ,
વડોદરા-૩૬૦ ૦૦૧.

ચતુર્થ 'સંસ્કરણ' ના સબંધમાં

શ્રીમદ્ અગ્નિકુમાર(વિક્કલેશપ્રભુચરણ) કથિત 'શ્રીસર્વોત્તમ સ્તોત્ર' અષ્ટોત્તરશત નામમાં આનંદનિધિ-આનંદના સમુદ્ર શ્રીઆચાર્યજીના સ્વરૂપનું નિરૂપણ છે. તેમજ તત્ત્વ સ્વરૂપ અલૌકિક જીવન દર્શન છે. શ્રીઆચાર્યજીના દરેક નામ અને ચરિત્રગત ઘટના-ક્રમ, અને વિવિધ અનંત લીલાસરભાવ પૂર્વ સિદ્ધ પ્રકાશિત છે.

શ્રી પ્રભુના અસીમ અનુગ્રહથી 'સર્વોત્તમ'(સચિત્ર) ગુજરાતી સંસ્કરણ વૈષ્ણવ સૃષ્ટિના ગુજરાતના ગુજરાતી જન સામાન્ય વૈષ્ણવોને સરળતાથી સર્વોપયોગી થાય તેમજ સતત અધ્યયન કરી શકે તે હેતુથી ગુજરાતી ભાષામાં આ પુસ્તકનું ચતુર્થ સંસ્કરણ સંવિધિત, સુમુદ્રિત અને સંસ્કારિત કર્યું છે.

'સર્વોત્તમ' ના દિવ્ય, અલૌકિક ચરિત્રના ચિત્રોને હૃદયંગમ કરી શકાય તેમજ ચરિત્રગત ભાવના અનુભવી શકાય અને વૈષ્ણવજન સારી રીતે દર્શન કરી શકે તે હેતુથી પુનઃ અનુચિત્રણ કર્યું છે. ભાવુક વૈષ્ણવજન 'અર્થ-ચરિત્ર સંગતિ', 'ચિત્ર પરિચય', અને 'નામ સંગતિ' ચિત્રની સાથે સાહિત્યની રસધારાને સરળતાથી સમજી શકે તેમજ ઊંડું ચિંતન કરી શકે તે હેતુથી સચિત્રગ્રંથમાં સાથેજ તેને સાંકળવાનો પ્રયત્ન કરેલ છે.

સહૃદય-સુરચિક વૈષ્ણવોની ઉત્કંઠા ગ્રંથ 'સર્વોત્તમ' નામ-ચરિત્રને અનુરૂપ સમાવિત દિવ્ય ગુણોનું દર્શન પ્રભાવપૂર્ણ તેમજ મર્મસ્પર્શી બની રહેશે.

શ્રીપ્રભુ ચરણે પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવજન 'સર્વોત્તમ' સ્તોત્રના ચિત્ર-ચરિત્ર સર્વોત્તમ ફળના આસ્વાદની સિદ્ધિ નિઃસંદેહ પ્રાપ્ત કરશે. એજ સત્કામના, મંગલકામના સાથે.

વડોદરા

- ગો. વ્રજેશકુમારજી

વસંત પંચમી : ૨૦૫૪ વિ.

સર્વોત્તમના પ્રસ્તોતા -

સ્વ. પરીજ દ્વારકાદાસ

“સર્વોત્તમના” કુશળ ચિત્રકાર -

સ્વ. ચિત્રકાર દામોદરદાસજી

શ્રીપ્રભુચરણપ્રોક્ત 'સર્વોત્તમસ્તોત્ર' શ્રીઆચાર્યચરણો મા 'સર્વોત્તમ' - સર્વશ્રેષ્ઠ વ્યક્તિત્વના પરિચરયનું પ્રતિક છે. આપના તત્વ સ્વરૂપ-અલૌકિક જીવન દર્શન છે. આપના મહાચરિત્રની લોકમંગલમય ઘટના પણ છે. એકસો આઠ નામોમાં પ્રત્યેક નામની સાથે કોઈ ને કોઈ વિશિષ્ટ ગુણ, ભાવના કોઈ ને કોઈ ચરિત્રગત ગરિમા(ચરિત્રનું મહત્વ) કે સિદ્ધાંત જોડાયેલો છે. ઐતિહાસિક આધાર પર તે ચરિત્રોની વિશેષતાઓ કે ભાવનાઓ ને સ્પષ્ટ જોઈ શકાય છે.

"સર્વોત્તમ" ના શાસ્ત્રીય સ્વરૂપ એના દાર્શનિક(દર્શન શાસ્ત્ર સબંધી) પક્ષ પર તો અનેક વિદ્વાનોની ટીકાઓ, વ્યાખ્યાઓ કે વિવેચન ઉપલબ્ધ થાય છે, પરંતુ તેના ઐતિહાસિક મહત્વને બહુ ઓછું જાણી શકાયું છે. પ્રત્યેક નામ સાથે , અર્થ ચરિત્ર, ચરિત્ર ની સંગતિ, ઐતિહ્ય(પરંપરાગત) આધાર લિધા વિના પૂર્ણ અભિવ્યક્ત નથી થઈ શકતી. સર્વોત્તમના પ્રસ્તુત પ્રકાશનમાં આ લક્ષ્ય સામે રાખેલ છે.

ઉપક્રમ

આજથી પંદર વર્ષ પહેલા, પરિખ દારકાદાસને 'સર્વોત્તમ' ના પ્રકાશનની 'રૂપરેખા' અમારી સમક્ષ મૂકી. એમનો વિચાર હતો કે શ્રી મહાપ્રભુજીના ૧૦૮ નામો માં પ્રત્યેક નામનું સૂત્રરૂપ અર્થ આપી, એનું વિશદ્(સુંદર) વિવેચન કરવામાં આવે. પછી આ નામના અર્થને સંગત શ્રીમહાપ્રભુના કોઈ વિશેષ-ચરિત્ર ની સાથે, ઐતિહાસિક આધાર પણ દેખાડાય અને સાથે જે તે ચરિત્ર ને રંગીન ચિત્રમા આલેખિત કરીને હૃદયંગમ કરવામાં આવે. એજ પ્રકારે એક નામ પૂરૂ થવા પર તેના પૂર્વ નામના આગળના નામ સાથે સંગતિ બેસાડવામાં આવે, કડી જોડવામાં આવે 'સર્વોત્તમ' ના ૧૦૮ નામો ની માળાને સુસબંધ પરિપૂર્ણ કરવામાં આવે.

યોજના મૌલિક, સુંદર અને કલાત્મક હતી. એને મૂર્તરૂપ આપવા માટે અમે અમારી સહમતી આપી અને દારકાદાસ ઓજ (સાહિત્યશૈલીમાં વિશેષ) ખૂબજ ઉત્સાહ પૂર્વક કાર્યમાં લાગી ગયા. તેમણે 'અર્થ-ચરિત્ર-નામ-સંગતિ' માટે સામગ્રી પણ સંકલિત કરી અને પાંડુલિપી પ્રેસ મેટરનું પ્રારંભિક રૂપ અમારી સમક્ષ મૂક્યું. ચિત્રો ના નિર્માણ નું કાર્ય વિશાળ હતું, અતઃ અમે તેની તૈયારીઓને પ્રાથમિકતા આપી, 'મેટર' ને પછીથી જોવા માટે રાખી.

ચરિત્રને સામન્ય રૂપમાં લખી-વાંચી શકાય છે, સમજી શકાય છે, ઘણા અંશે હૃદયંગમ પણ કરી શકાય છે. પરંતુ તેજ ચરિત્રને ચિત્રમાં પૂર્ણ અભિવ્યક્ત, તૂલિકા(ચિત્રિત કરવાની કૃતિ) દ્વારા તેનું સફળ અવતરણ કરવું સામાન્ય ચિત્રકારના ગજાની વાત ન હતી. તેની માટે તે ચરિત્ર, ચરિત્રગત ભાવના તેમજ ચરિત્રનાયક સાથે કલાકાર નું તાદાત્મ્ય, સંપૂર્ણ નિષ્ઠા હોવું ખૂબજ અનિવાર્ય છે. સર્વોત્તમ જેવા દિવ્ય અલૌકિક ચરિત્રનું ચિત્રણ તો વળી કઈક વધુજ મુશ્કેલ છે. શ્રીમહાપ્રભુ પોતેજ અનુગ્રહપૂર્વક પોતાના અપ્રમેય બળથી ચિત્રકારમાં પ્રતિભા અને ક્ષમતા ઉત્પન્ન કરી તેને પ્રેરણા આપે તોજ સંભવ છે.

શ્રીઆચાર્યચરણ ના અનુગ્રહ (કૃપા) થી અમારી આ યોજના માટે એક કુશળ ચિત્રકાર દામોદરદાસજી અમને પ્રાપ્ય હતા, હૃદયથી ભાવુક, સંપ્રદાયના સિદ્ધાંત ભાવનાના જ્ઞાતા, અનુભવિ અને બહુશ્રુત(અનેક વિષયોનું જ્ઞાન સાંભળવું તેમજ તેનું સ્મરણ રાખનાર), તૂલિકા ના ઘની એવા દામોદરદાસજીને સર્વોત્તમના ચિત્રોના નિર્માણનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું. પ્રત્યેક નામ ને સંગત ચરિત્ર, ઘટના અને ભાવના-વિશેષ ને ચિત્રિત કરવા માટે અમે આપને બિંદુ આપી, રૂપરેખા આપી. રૂપરેખાના આધાર પર, મોટાભાગના ચિત્રો અમદાવાદ મા રહીને બનાવવાનું શરૂ કર્યું. ચિત્રો ના બ્લોક બનાવવાની વ્યવસ્થા અમારા યુનીલાલ બુલાકીદાસ પટેલની દેખરેખ મા કરવામાં આવી. ચિત્ર તૈયાર થતા ગયા, સાથે પૂરી તત્પરતા થી બ્લોક પણ બનતા ગયા. ઉતાવળ રાખવા છતાંપણ ચિત્રકારની મનઃસ્થિતિ, તેમની સુવિધા નું પણ ધ્યાન રાખવું પડતું. આ પ્રકારે કઈક બે-ત્રણ વર્ષ ચિત્ર અને બ્લોક નિર્માણ માં લાગી ગયા. અર્થ,ચરિત્ર, સંગતિ થી ચિત્રો નું ઐક્ય બની રહે, તે દષ્ટિથી ૧૦૮ ચિત્રો બની ગયા બાદ તેનું મુદ્રણ નું કાર્ય મથુરામાં વ્રજવાસી ફાઈન આર્ટ પ્રેસમાં પ્રારંભ કરાવવામાં આવ્યું. તેમાં પણ બે-ત્રણ વર્ષ લાગી ગયા. તેમ છતાં કેટલાક ચિત્ર સુસંગત અને પ્રામાણિક ન બની શક્યા, તો તેને નિરસ્ત કરી ને બીજા તૈયાર કરાવ્યા. દામોદરજીને પોતાને દક્ષિણભારતમાં એક-બે ચિત્રના પ્રામાણિક આધાર માટે મોકલવામાં આવ્યા. બાકીના કેટલાક બ્લોક રસિક પ્રિન્ટરી મુંબઈમાં છપાવવામાં આવ્યા. આ પ્રકારે ઘણો સમય લાગી ગયો.

આ દરમ્યાન કેટલાક વિધી-વિધાન એવા બન્યા, ભગવદ્દિશ્ણ કર્ક એવી હતી, કે આ અધુરા કાર્યની વચ્ચેજ દારકાદાસ જે આ યોજનાના સૂત્ર સંચાલક હતા, તે ભગવદ્દશરણ થયા. થોડાક સમય બાદ, યુન્નીભાઈ પટેલ પણ જે આ કાર્ય ના પ્રેરક ઉદ્બોધક હતા તે ભગવદ્દશરણ પ્રાપ્ત થયા. અંતમાં દામોદરજી પણ, જેમણે શ્રીમદ્ભાગવતના ચરિત્રને ચિત્રો માં મૂર્તરૂપ કર્યા ભગવદ્દશરણમાં પ્રાપ્ત થયા. એતો સ્પષ્ટ વાત છે કે અમારા પ્રસ્તુત પ્રકાશન ના વિશાળ આયોજનની પ્રબળ સ્ફૂર્તિ આ ત્રણ વ્યક્તિઓ હતા, જેમના સતત ચિંતન, મનોયોગ અને સેવા-ભાવ થી આ કાર્ય આજે અમારી સમક્ષ મૂર્ત થઈને આવી રહ્યું છે.

અપ્રત્યાશિત (જેની આશા ન હતી તે) ઘટનાચક્રના આ આવર્તન(ફરીફરીને) થી હવે પ્રકાશન, સંપાદન નું સમગ્ર કાર્યભાર અમારી ઉપર આવી ગયો. આટલી વિશાળ યોજનાના નિર્વાહ માટે દારકાદાસ જેવા વ્યક્તિ ની અમને ખૂબજ જરૂરત હતી, જે પૂર્ણ શક્તિ, પ્રતિભા અને સમય આપીને આ કાર્ય ને પુરુ કરે . પરંતુ ભગવદ્દિશ્ણઆગળ લાચારી છે. આપની પાસે અનેક પ્રવૃત્તિઓ છે ઘરની, બહારની અનેક યોજનાઓ. પછી નિરંતર પ્રવાસ, બહુવિધ વ્યસ્તતા. છતાપણ યથાસમય, યથાસુવિધા કાર્ય ચાલતુ રહ્યું વિલંબ એટલો બધો થઈ ગયોકે ઘણાઓનો વિશ્વાસ ડગવા લાગ્યો કે હવે આ કાર્ય પૂર્ણ થશે નહિ. પરંતુ પ્રભુ ને આ કાર્ય કરાવવા હતું અને મોડું- મોડું પણ આ કાર્ય પૂર્ણ કરી આપની સમક્ષ મૂકતા પ્રસન્નતા થાય છે.

વ્યાખ્યા

દારકાદાસે જે સર્વોત્તમની રૂપરેખા અમારી સામે રાખી હતી, અને તેના અનુરૂપ જે સામગ્રી તેમણે સંકલિત કરી, તે એટલું વિખરાયેલી, સ્થૂલ અને પ્રારંભિક રૂપમાં હતી, જેમાં અમે તેમની સમક્ષ સુધારી નહી શક્યા, તેમને પૂરા-દિશા સૂચન ન કરી શક્યા હવે તો દિર્ઘદર્શક અને વ્યાખ્યાતા બંને રૂપમાં જવાબદારી અમારા પર હતી, તેથી અમારે પોતે બેસીને પાંડુલિપિમાં આમૂલચૂલ(નખશિખ) પરિવર્તન કરવું પડ્યું, જે એક પ્રકારનું પુર્નલેખન હતું. અને આ બધાનું મૂળ કારણ હતું, અમારુ દષ્ટિબિંદુ, ગ્રંથને પૂર્ણ ઐતિહાસિક પ્રામાણિકતા આપવામાં આવે એ છે.

આજ સંપ્રદાય માં ઘણીજ એવી માન્યતાઓ, પરંપરાઓ ચાલતી આવી છે, જે ક્યારેક-ક્યારેક ઇતિહાસને સંગત અને પ્રામાણિક નથી બેસતી. અમોએ આ બધાની ગવેષણા(અધ્યયન તેમજ અનુસંધાન) કરવી પડી. કોઈ પણ વ્યક્તિ કે ઘટના નો ઉલ્લેખ કોઈક ચરિત્રમા કરવામાં આવે તો તે ઇતિહાસના સંદર્ભમાં પૂરી, નિર્વિવાદિત અને પ્રામાણિક ઉત્તરવી જોઈએ. તેનો પૂર્વ ઐતિહાસિક આધાર હોવો સર્વથા અપેક્ષિત છે. ઇતિહાસ સર્વમાન્ય આધારો પરજ ચાલે છે, પોત-પોતાની માન્યતાઓ પર નહી. પોતાની માન્યતાઓ આજના પ્રશસ્ત વૈજ્ઞાનિક લોકમાં સંકુચિત અને સાંપ્રદાયિક માની ઉપેક્ષીત થઈ જાય છે. તેથી અમારે ઘટના અને વ્યક્તિનો ઉલ્લેખ ઐતિહાસિક કાળ-ક્રમ ના પુરા અનુસંધાનમાં રાખીને, કરવો પડ્યો છે. સંભવ છે ઘણા સ્થળોમાં પ્રચલિત માન્યતાઓમા અડગ નિષ્ઠા રાખવાવાળાઓને અમારો દષ્ટિકોણ-અમારું મૌલિક ચિંતન-અમારી નવસ્થાપિત માન્યતાઓ કર્ક અટપર્ક લાગે, તેના સાથે તેમનો મતભેદ પણ હોય, પરંતુ અમને પૂર્ણ સંતોષ છે કે તે સર્વમાન્ય ઐતિહાસિક આધારથી પરિપૂર્ણ છે.

આમ સામાન્ય રૂપમાં, અમોએ અમારી વ્યાખ્યામાં તેજ સર્વમાન્ય આધાર-સામગ્રીને લીધા છે, જે સંપ્રદાયમાં સાર્વત્રિક માન્ય છે.

વલ્લભદિગ્વિજય

નિજ વાર્તા-ઘરુ વાર્તા

ચોર્યાસી વૈષ્ણવોની વાર્તા

શ્રીમદ્ભાગવત તથા શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા

ભાષ્ય, સ્તોત્રગ્રંથાદિ,

કીર્તન-પદ-સાહિત્ય

આ સિવાય, 'પરિશિષ્ટ' માં 'સર્વોત્તમ' સંબંધી વ્રજભાષા-કાવ્ય માં જે પણ પ્રાચીન સામગ્રી પ્રાપ્ત થઈ છે તે આપી દિધે છે. આમા શ્રીવ્રજભૂષણજી કૃત એક ઘમાર આપી છે. જે તેમના સંગ્રહિત પુસ્તકમાંથી લેવામાં આવી છે. લાગે છે, લિપિકના કર્તા ના રૂપમાં શ્રીવ્રજભૂષણજીનું નામ આપી દિધુ છે, જે અમારી દષ્ટિએ સન્દિગ્ધ છે.

પ્રકાશન

ઉપર લખેલ ઉપક્રમ અને પ્રકાશનમાં આવનારી કાર્યવિધી ની સાથે-સાથે, વ્યવસ્થામાં પણ એવી અનેક અસુવિધાઓ, પરિસ્થિતિઓ રહી છે, જેને કારણે કાર્યને પૂર્ણ થવામાં વિલંબ થયો છે.

ચિત્રોનાં મૂળ રૂપ, બ્લોક અને મુદ્રણ તથા ગ્રંથ સામગ્રીનું છપાણ, કાગળ અને બાઈન્ડિંગ વગેરે વ્યવસ્થાને ધ્યાનમાં રાખીને સંપૂર્ણ યોજનામાં આવનારા વ્યયનું જે અનુમાન કરવામાં આવ્યું હતું, સંજોગોવશાત કાર્ય માં થતા જતા વિલંબના કારણે, પ્રકાશન-સંબંધી દરેક કાર્યમાં અનેકગણી મોંઘી આવવાના કારણે, આ વ્યય કાર્થક બમણો થઈ ગયો છે. આ વિષયના જાણકાર દરેક વ્યક્તિનો આ અનુભવ છે કે આ મોંઘાઈના કારણે, પહેલા નિર્ધારિત ન્યૌઘાવર, રૂા. ૩૧ પ્રતિ પુસ્તક, આજે સર્વથા અસંગત બેસે છે. પરંતુ અમારે કાર્ય પુરુ કરવું હતું, બધુજ ન્યુનાધિક સહીને, યોજનાને મૂર્તરૂપ આપવું અમારુ લક્ષ્ય છે.

આ પ્રસંગમાં સ્વ. શેઠ મણિલાલ ગિરિધરલાલ, વડનગરવાળાના ટ્રસ્ટીઓ, શેઠ જગજીવનદાસ બલદેવદાસ દોશી, શેઠ કુંજબિહારી પુરુષોત્તમદાસ મણીઆર તથા શેઠ નટવરલાલ વાડીલાલ દોશીનું તેમજ સ્વ. શેઠ ટોડરમલ ચિમનલાલ સાવલબેચર ના નામ પણ સ્મરણીય છે, જેમણે વિશેષ મદદ આપીને અમારી યોજનાને બળ આપ્યું છે.

આ આર્થિક વિડંબણા સિવાય, પ્રકાશનમાં વ્યવહારિક અસુવિધા પણ અમારી સામે રહી છે. અમારા નિરંતર પ્રવાસના કારણે, વડોદરામાં હિન્દી-મુદ્રણની સંતોષજનક સુવિધા ન મળવાને કારણે, અમારે મુદ્રણની વ્યવસ્થા કાંકરોલીમાં હિન્દ કાનૂન પ્રેસમાં કરાવવી પડી છે. આજ પ્રકારે ગુજરાતી અનુવાદના મુદ્રણનું કાર્ય પણ અમદાવદમાં મંગલ મુદ્રણાલયમાં કરાવવું પડ્યું છે. અમે ક્યાંક અને પ્રકાશન ક્યાંક. આ બધા કારણોથી સમય લાગવો સ્વાભાવિક છે.

આટલા વિશાળ માપદંડ પર કાર્ય વારે-વારે સંભવ નથી. તેથી ગુજરાતી સંસ્કરણ પણ આની સાથે જ જોડી દીધું છે. તે હિન્દી મેટરનું શબ્દાનુવાદજ નહીં પરંતુ ભાવાનુ વાદ છે. સંપ્રદાયમાં જે પ્રકારે હિન્દી ભાષાના માધ્યમને સમજવાવાળા છે, ત્યાં તેજ પ્રકારે ગુજરાતી માધ્યમથી સાહિત્યનું અનુશીલન કરવાવાળા પણ ઘણા લોકો છે. શ્રીમદાચાર્યોના અનુરોધથી, ગુજરાતી અનુવાદના કાર્યને કરવા માટે પણ, અમને જેઠાલાલ જેવા સંપ્રદાયના સિદ્ધાંત, ભાવનાના મર્મજ્ઞ, કુશળ વ્યક્તિ મળી ગયા જેમણે પુરી તત્પરતાથી આ કાર્ય કર્યું.

ગુજરાતી ભાષાભાષિઓ ની સુવિધાનો વિચાર કરીને ગુજરાતી અંશ પણ જોડી ગ્રંથને સર્વસુકર(સર્વને સરળ આસાનીથી), સર્વોપયોગી, સમુપાદેય બનાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

આ પ્રકારે શ્રીપ્રભુના અસીમ અનુગ્રહથી આજે ‘સર્વોત્તમ’ સર્વોત્તમ રૂપમાં પ્રકટ કરતા અમને પ્રસન્નતા થઈ રહી છે.

ગો. શ્રીવ્રજભૂષણલાલજી

પ્રથમ પ્રકાશનમાં સ્મરણીય સહયોગી

પો. કષ્ઠમણીજી શાસ્ત્રી (કાંકરોલી)

ક. ગોકુલાનંદ તૈલંગ (કાંકરોલી)

નાનાલાલ ત્રિભોવનદાસ (ડાભોઈ)

પુરુષોત્તમદાસ ગરબડદાસ (બહાદરપુર)

કેશવલાલ અમથાલાલ (મુંબઈ)

શાન્તિલાલ પ્રેમચન્દ (મુંબઈ)

ચન્દ્રુલાલ ત્રિકમલાલ (વડોદરા)

સ્વ. વિક્રલદાસ નારણદાસ કોન્ડાકટર (વડોદરા)

દ્વિતીય/તૃતીય 'સંસ્કરણ'(પ્રકાશન) ના સબંધમાં

"શ્રીસર્વોત્તમ" (સચિત્ર-સટીક(બિલકુલ યોગ્ય વાળા) ના તૃતીય સંસ્કરણ રજુ કરતા અમને પ્રસન્નતા છે. શ્રીઆચાર્યચરણના પુષ્ટિ-ભાવનારૂપ ઐતિહ્ય(પરંપરાગત) તેમજ નામ-ચરિત્ર-સંગતિ સાહિત્યની રસધારામાં અવગાહન(ઉંડુ ચિંતન) કરવા ઉત્સુક ભાવુક વૈષ્ણવો માટે, પ્રકાશનમાં થયેલ વિલંબ થોડો અનિચ્છિત-અસુકર જેવું જરૂર બન્યું છે. પરંતુ કેટલાય વ્યવહારિક પરિસ્થિતિઓ તેનું મૂળભૂત કારણ રહ્યું છે.

અમારે ત્યાં હિન્દી પ્રેસની અપેક્ષિત સુવિધાની અછત મુખ્ય વિલંબકારી રહી છે. વળી, ગુજરાતી અંશનું અન્યત્ર પ્રેસમાં મુદ્રણ અને ત્રિરંગા ૧૦૮ બ્લોકોના છપાણ ની વ્યવસ્થા પણ અલગ પ્રેસમાં થવાથી, સમગ્ર સંયોજનમાં વધુજ સમય લાગી ગયો. આજની વધતીજતી મહર્ધતા પ્રકાશનોપયોગી ઉપયુક્ત સાધન-સામગ્રીની સુલભતામાં કઠિનાઈ સર્વજ્ઞાત હતી. એજ કારણ છે કે ગ્રંથનું પ્રથમ સંસ્કરણ કાંકરોલી-ડાભોઈ-મથુરામાં સં. ૨૦૩૦ માં થયા બાદ મથુરામાં દ્વિતીય સંસ્કરણ સં. ૨૦૩૫ માં સંભવ થા શક્યું છે અને તૃતીય સંસ્કરણ સં. ૨૦૪૦ માં વડોદરામાં સંપન્ન થયું છે.

ત્રણ સંસ્કરણોમાં આ લાંબા વ્યવધાન(વચમા પડતી મુશ્કેલી)ના સમયમાં પ્રકાશન-સામગ્રી અનુદિત(અકથિત) મોંઘી થત ગઈ અને અમારે, લાચારીવશ ગ્રંથની ન્યોછાવર કિંમત માત્ર ને અનુરૂપ, રૂ. ૩૧-, ૫૧- અને રૂ. ૧૧૧ ના ક્રમમાં વૃદ્ધિ કરવી પડી કેટલીક અસાવધાનીને કારણે, અનેક બ્લોક પણ આ વચ્ચે અસ્તવ્યસ્ત અને વિકૃપ થઈ ગયા. તેથી તેનું પુનઃનિર્માણ ઘણું મોંઘુ પડ્યું.

કઈક તો શ્રીઆચાર્યચરણોની, પોતાનામાં મહાયરિત્રની ગરિમા, તેના પર, અમારા સ્વ. દ્વારકાદાસ પરિખ દ્વારા ગ્રંથ સુત્રાત્મક સ્થૂળ પ્રરૂપ અને પ્રકાશન-યોજના પસ્તુત થઈને, અમારા પૂ. પિતૃચરણ (નિ.લી. ગો. શ્રીવ્રજભૂષણલાલજી મહારાજ) ધન્ય પૂણ્ય લખાણ થી આલેખીત વ્યાખ્યાના માધ્યમથી, તેમના નામ-ચરિત્રને અનુરૂપ સમાવિત દિવ્ય ગુણોનું યથાતથ્ય વિશદીકર એટલુ પ્રભાવપૂર્ણ તથા મર્મસ્પર્શી બન્યું કે સહૃદય સુરસિક વૈષ્ણવો ની ઉત્કંઠા ગ્રંથ ના સતત અનુશીલન(સતત અધ્યયન) હે નિરવધિ(સીમા રહિત) બની રહી, ઉત્તરોત્તર ગ્રંથની માંગ વધતી ગયી. પ્રત્યેક સંસ્કરણ પ્રકાશિત થતાજ, સમાપ્ત થવા સ્થિતિમાં આવતો ગયો અને તેની સમ્પૂર્તિ સમય પર કરવું અમારી માટે કઠીન થઈ ગયું.

કેટલાક "યશોર્થે ધર્મસેવનમ્" (ખ્યાતિ-પ્રસિદ્ધિ માટે ધર્મનું સેવન કરનારા) ના વ્યવસાયીક પ્રવૃત્તિ વાળા વ્યક્તિઓએ સાહિત્ય-રસિક વૈષ્ણવોની આ માંગ અને ઉત્કંઠાનો અયોગ્ય લાભ પણ ઉઠાવ્યો. સંયોજકોની પૂર્વ અનુમતિ વગર, "શ્રીસર્વોત્તમ" પ્રકાશનની વ્યાખ્યા ના અંશોને તેમનેતેમ લઈ, તેજ ચિત્રો ના નવા બ્લોક બનાવડાવી 'ગેટઅપ' માં થોડોક ફેરફાર સાથે, પોતા નિજી નામથી ગ્રંથોનું નવું સંસ્કરણ પ્રકાશિત કર્યું. નૈતિકતા અને વૈષ્ણવતાની દૃષ્ટિથી - ક્ષુદ્ર ભૌતિક સ્વાર્થ તથા વ્યવસાયિક લા હેતુ આ પ્રકારનો અવૈધ દુષ્ટાયાસ ક્યાં સુધી શોભનીય છે ? વાંચકો જાતે જ નિર્ણય કરે.

જે કાઈ હોય-આ પુણ્ય અનુષ્ઠાનની દિશામાં, યથાશક્ય તત્પરતાથી, વીના કોઈ વ્યાવસાયિક લાભની લાલચથી, ગ્રંથ તૃતીય સંસ્કરણ, નવાસાજસજ્જા સાથે, સાહિત્ય પ્રેમીઓ સમક્ષ છે.

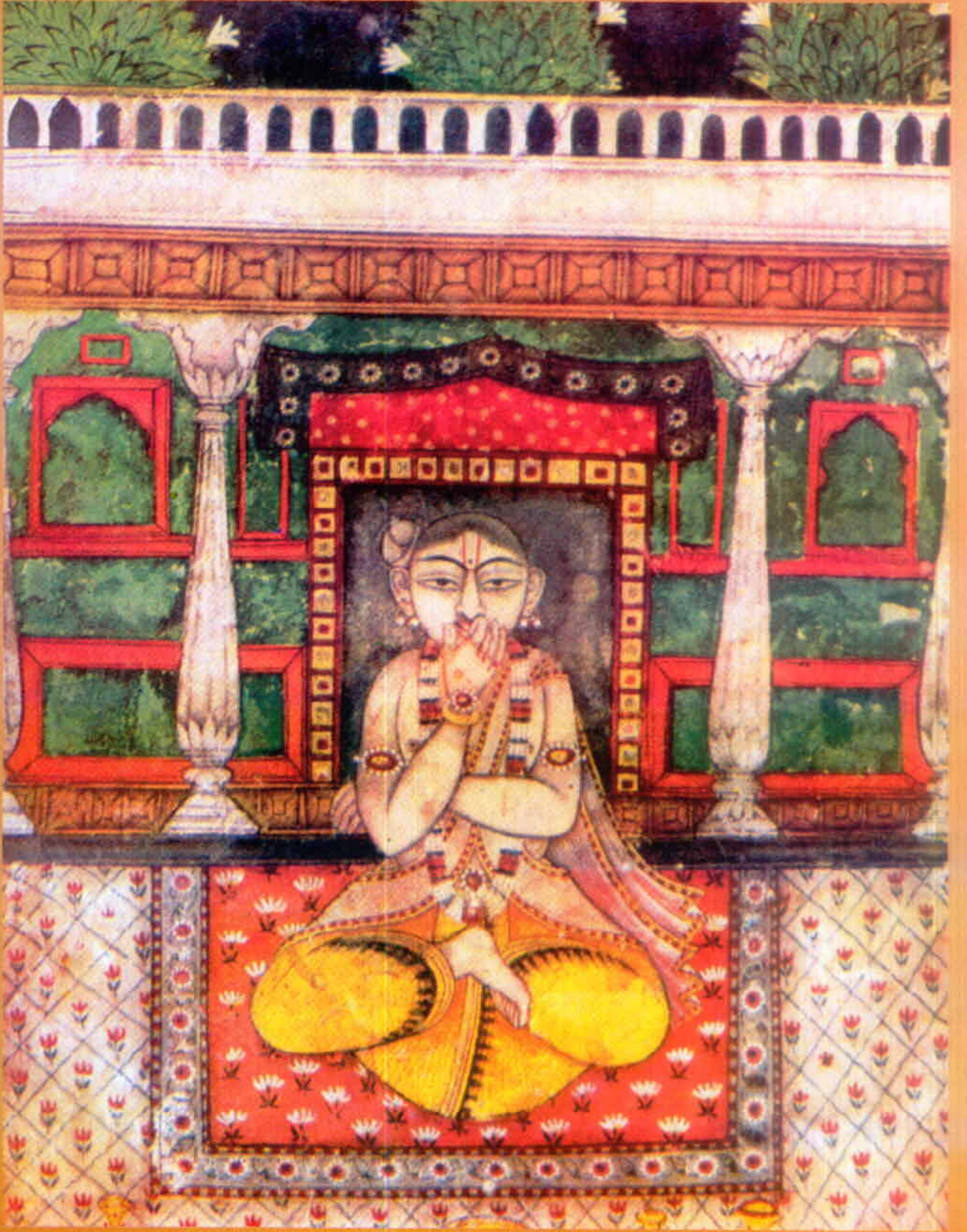
શ્રીમહાપ્રભુના 'સર્વોત્તમ' પુણ્યશ્લોકો ના ચિત્ર-ચરિત્રના અનુશીલન(સતત અભ્યાસ)- અવગાહન(ઉંડુ ચિંતન) થી, વાં આત્મકલ્યાણ તેમજ નિઃશ્રેયસ(મોક્ષ)ની ઉપલબ્ધિ કરશે, એજ સત્કામના, મંગલાકાંક્ષાની સાથે.

- ગો. વ્રજેશકુમાર

વડોદરા

શ્રી રાધાષ્ટમી : ૨૦૪૦ વિ.

સર્વોત્તમના પ્રણેતા

શ્રીમત્પ્રભુવરણ ગુસાઈ શ્રી વિઠ્ઠલનાથજી
(શુદ્ધાદૈત-તૃતીય-ગૃહાધિપતિ)

શ્રી સર્વોત્તમ સ્તોત્ર

પ્રાકૃતધર્માનાશ્રયમપ્રાકૃતનિશ્ચલધર્મરૂપમિતિ ।

નિગમપ્રતિપાદ્યં યત્તચ્છુદ્ધં સાકૃતિ સ્તૌ મિ ॥૧॥

શ્રીવિક્કલનાથજી આજ્ઞા કરે છે કે, જે પ્રાકૃત ધર્મના આશ્રયથી રહિત અને સમગ્ર અલૌકિક ધર્મરૂપ છે, એ રીતે વેદમાં પ્રતિપાદન કરેલું, સાકાર અને શુદ્ધ સ્વરૂપ છે, તેની સ્તુતિ કરું છું.

કલિકાલતમચ્છન્નદૃષ્ટિત્વાદ્દિદુષામપિ ।

સંપ્રત્યવિષયસ્તસ્ય માહાત્મ્યં સમભૂદ્ભુવિ ॥૨॥

જ્ઞાતા પુરૂષોની પણ જ્ઞાન દૃષ્ટિ કલિકારૂપ અંધકારથી આચ્છાદિત છે, માટે તે સ્વરૂપનું મહાત્મ્ય હાલ પૃથ્વીમાં અપિરિચિત થયું છે.

દયયા નિજ માહાત્મ્યં કરિષ્યન્ પ્રકટં હરિઃ ।

વાળ્યા યદા તદા સ્વાસ્યં પ્રાર્દુભૂતં વકાર હિ ॥૩॥

જ્યારે દયા વડે શ્રીહરિને પોતાના વચન દ્વારા પોતાનું માહાત્મ્ય પ્રકટ કરવાની ઈચ્છા થઈ ત્યારે પોતાનું મુખારવિંદ પ્રકટ કર્યું.

તદુક્તમપિ દુર્બોધં સુબોધં સ્યાદથા તથા ।

તન્નામાઁટોત્તરશતં પ્રવક્ષ્યામ્યસ્તિલાઘહત્ ॥૪॥

પણ તે મુખે કહેલું ન સમજાય તેવું છે. માટે જેવી રીતે સુબોધ થાય તેવી રીતે સર્વ પાપને હણનાર તે શ્રીમહાપ્રભુજીનાં એકસો આઠ નામ હું કહું છું.

ઋષિરગ્નિકુમારસ્તુ નામ્નાં છન્દો જગત્યસૌ ।

શ્રીકૃષ્ણાસ્યં દેવતા વ બીજં કારુણિકઃ પ્રભુઃ ॥૫॥

સર્વોત્તમ સ્તોત્રના રૂપિ શ્રી ગુસાંઈજી છે, અને નામોનો છંદ જગતમાં વ્યાપક અનુષ્ટુપ છંદ છે તે છે. શ્રીકૃષ્ણના મુખારવિંદરૂપ શ્રીમહાપ્રભુજી દેવતા છે, અને બીજ પ્રભુ દયાળુ છે.

વિનિયોગો ભક્તિયોગ પ્રતિબંધવિનાશને ।

કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદ સિદ્ધિરત્ન ન સંશયઃ ॥૬॥

અને આ સ્તોત્રમાં પ્રતિબંધ નાશ કરવા સારૂ વિનિયોગ કહેતાં પ્રયોજન ભક્તિયોગ છે, અને શ્રીકૃષ્ણના અધરામૃત સ્વાદની સિદ્ધિ એજ ફલ્ગ છે, એમાં કંઈ સંશય નથી.

આનન્દઃ પરમાનન્દઃ શ્રીકૃષ્ણાસ્યં કૃપાનિધિઃ ।

દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા સ્મૃતિમાત્રાર્તિનાશનઃ ॥૭॥

૧. આનંદરૂપ, ૨. પરમાનંદરૂપ, ૩. શ્રીકૃષ્ણના મુખારવિન્દરૂપ, ૪. કૃપાના સાગરરૂપ (અલૌકિક કૃપાવાળા), ૫. પુષ્ટિમાર્ગીય જીવોનો ઉદ્ધાર કરવામાં જેમનું અંતઃકરણ છે એવા, ૬. સ્મરણ માત્રથી ભક્તોની ચિંતાનો નાશ કરનારા શ્રીમહાપ્રભુજી છે.

શ્રી ભાગવતગૂઢાર્થપ્રકાશનપરાયણઃ ।

સાકારબ્રહ્મવાદૈકસ્થાપકો વેદપારગઃ ॥૮॥

૭. શ્રીમદ્ ભાગવતના ગૂઢ અર્થને પ્રકાશ કરવામાં તત્પર, ૮. સાકાર બ્રહ્મવાદના સ્થાપન કરનારા, ૯. વેદનો પાર પામેલા.

માયાવાદનિરાકર્તા સર્વવાદિનિરાસકૃત્ ।

ભક્તિમાર્ગાભ્યમાર્તઙ્ગઃ સ્ત્રીશૂદ્રાદ્યુદ્યતિક્ષમઃ ॥૯॥

૧૦. માયાવાદનો નિરાસ કરનાર, ૧૧. સર્વવાદીઓનો નિરાસ કરનાર, ૧૨. ભક્તિમાર્ગને પ્રવર્તીવવામાં સૂર્ય સરખા, ૧૩. સ્ત્રીઓ તથા શૂદ્રોનો ઉદ્ધાર કરવામાં સમર્થ શ્રીમહાપ્રભુજી છે.

અંગીકૃત્યૈવગોપીશ વલ્લભીકૃતમાનવઃ ।

અંગીકૃતૌ સમર્યાદો મહાકારુણિકો વિશ્વઃ ॥૧૦॥

૧૪. અંગીકાર કરીને જ શ્રીકૃષ્ણમાં મનુષ્યોને પ્રેમ કરાવનારા, ૧૫. અંગીકાર કરવામાં મર્યાદાવાળા, ૧૬. અત્યંત કૃપાવાળા, ૧૭. સર્વ કરવા સમર્થ.

અદેયદાનદક્ષશ્ચ મહોદારચરિત્રવાન્ ।

પ્રાકતાનુકૃતિભ્યાજ મોહિતાસુરમાનુષઃ ॥૧૧॥

૧૮. ન આપી શકાય એવા દન દેવામાં સમર્થ, ૧૯. અત્યંત ઉદાર ચરિત્રવાળા, ૨૦. પ્રાકૃત મનુષ્યને અનુકરણ બહાનાથી આસુરી જીવોને મોહ પમાડનારા.

વૈશ્વાનરો વલ્લભાશ્રયઃ સદુપોહિતકૃત્ સતાં ।

જનશિક્ષાકૃતે કૃષ્ણભક્તિકૃત્ નિશ્ચિલેષ્ટદઃ ॥૧૨॥

૨૧. પુરુષોત્તમના મુખરૂપ વૈશ્વાનર, ૨૨. વલ્લભપ્રિય નામ વાળા, ૨૩. સચ્ચિદાનંદરૂપ, ૨૪. ભક્તોનું ભલું કરનારા, ૨૫. પોતાના ભક્તોને શિખવવા સારૂ શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કરનારા, ૨૬. મનુષ્યોને ભગવાનના સ્વરૂપ સંબંધી જે કંઈ ઈચ્છેલું છે તે સર્વ આપનારા.

સર્વલક્ષણસમ્પન્નઃ શ્રીકૃષ્ણજ્ઞાનદો ગુરુઃ ।

સ્વાનન્દતુન્દિલઃ પદ્મદલાયતવિલોચનઃ ॥૧૩॥

૨૭. સર્વ લક્ષણોથી યુક્ત, ૨૮. શ્રીકૃષ્ણના જ્ઞાનને દેનાર, ૨૯. માર્ગનો ઉપદેશ કરનારા અને ફળનું દાન કરનારા-ગુરુ, ૩૦. સ્વરૂપના આનંદમાં મગ્ન રહેનારા, ૩૧. કમળના દળ સરખા વિશાળ નેત્રવાળા શ્રીમહાપ્રભુજી છે.

કૃપાદૃગ્વૃષ્ટિસંહૃષ્ટદાસદાસીપ્રિયઃ પતિઃ ।

રોષદૃવપાતસંપ્લુષ્ટભક્તદ્વિદ્ ભક્તસેવિતઃ ॥૧૪॥

૩૨. જેમના કૃપા કટાક્ષોની વૃષ્ટિથી પ્રસન્ન થયેલાં દાસ દાસી ભક્તજનોને વહાલા, ૩૩. શરણે આવેલા જીવોના રક્ષક (પતિઃ), ૩૪. રોષવાળી દૃષ્ટિથી ભક્તોના દેષીઓના નાશ કરનારા, ૩૫. ભક્તોએ સેવેલા એવા શ્રી મહાપ્રભુજી છે.

સુસ્થસેવ્યો દુરાચાર્યો દુર્લભાંઘિસરોરુહઃ ।

ઉગ્રપ્રતાપો વાક્સીધુપૂરિતાશેષસેવકઃ ॥૧૫॥

૩૬. સુખથી સેવા કરી શકાય તેવા, ૩૭. અલૌકિક દુઃખથી મેળવી શકાય તેવા, ૩૮. જેમના ચરણ કમલ કષ્ટથી (તે પ્રાપ્ત કરવાની આર્તિથી) પ્રાપ્ય છે, તેવા, ૩૯. અતિશય પ્રતાપી, ૪૦. વાણીરૂપ અમૃત વડે સમગ્ર સેવકોને પૂર્ણ કરનાર શ્રીમહાપ્રભુજી છે.

શ્રીભાગવતપીયુષસમુદ્રમથનક્ષમઃ ।

તત્સારભૂતરાસસ્ત્રીભાવપૂરિતવિગ્રહઃ ॥૧૬॥

૪૧. શ્રીભાગવત રૂપ અમૃતના સમુદ્રનું મંથન કરવા (સાર કાઢવા) સમર્થ, ૪૨. તેજ ભાગવતના સારરૂપ રાસ સ્ત્રીઓના ભાવથી અંદર અને બહારના સ્વરૂપવાળા.

સાન્નિધ્યમાત્રદત્ત શ્રીકૃષ્ણપ્રેમા વિમુક્તિદઃ ।

રાસલીલૈકતાત્પર્યઃ કૃપયૈતત્કથાપ્રદઃ ॥૧૭॥

૪૩. ભક્તોને પોતાના સાન્નિધ્યથીજ શ્રીકૃષ્ણ પ્રતિ, પ્રેમનું દાન કરનારા, ૪૪. ભગવાનના સંબંધ રૂપ-મુક્તિનું દાન કરનારા, ૪૫. રાસલીલાજ જેમનું કેવલ તાત્પર્ય-ફલ છે. ૪૬. કૃપાથી રાસલીલા સંબંધી શ્રીકૃષ્ણ કથાનું દાન કરનારા.

વિરહાનુભવૈકાર્થ સર્વત્યાગોપદેશકઃ ।

ભવત્યાચારોપદેષ્ટા ચ કર્મમાર્ગપ્રવર્તકઃ ॥૧૮॥

૪૭. વિરહના અનુભવનેજ માટે સર્વત્યાગનો ઉપદેશ કરનારા, ૪૮. ભક્તિ અને ભક્તિમાર્ગના આચારનો ઉપદેશ કરનારા, ૪૯. કર્મમાર્ગ-વર્ણાશ્રમના આચાર તથા ધર્મના પ્રવર્તવનારા.

યાગાદૌ ભક્તિમાર્ગે સાધનત્વોપદેશકઃ ।

પૂણાનન્દઃ પૂર્ણાકામો વાકપતિઃ વિબુદ્ધેશ્વરઃ ॥૧૭॥

૫૦. યાગાદિ કર્મમાં ભક્તિમાર્ગનું જ એક સાધનપણું છે, એવો ઉપદેશ કરનારા, ૫૧. પૂર્ણ આનંદવાળા. ૫૨. પૂર્ણ અલૌકિક કામવાળા, ૫૩. વાણીના પતિ, ૫૪. ભક્તિમાર્ગીય જ્ઞાનના ઈશ્વર શ્રીઆચાર્યજી છે.

કૃષ્ણનામસહસ્ત્રસ્ય વક્તા ભક્તપરાયણઃ ।

ભક્ત્યાચારોપદેશાર્થ નાનાવાક્યનિરૂપકઃ ॥૨૦॥

૫૫. શ્રીપુરુષોત્તમ સહસ્ત્રનામના પ્રકાશક, ૫૬. ભક્તોને શરણરૂપ ત્યા આચારના ઉપદેશ સારૂ નાના પ્રકારનાં વાક્યોનું નિરૂપણ કરનારા શ્રીઆચાર્યજી છે.

સ્વાર્થોઽજિજ્ઞતાશ્ચિલપ્રાણપ્રિયસ્તાદૃશવેષ્ટિતઃ ।

સ્વદાસાર્થકૃતાશેષસાધનઃ સર્વશક્તિઘ્નકૃ ॥૨૧॥

૫૮. સેવા માટે જ જેઓએ સેવા વિરોધી સર્વત્યજી સમગ્ર પ્રાણ પ્રભુમાં અર્પણ કર્યા છે એવાઓના વહાલા, ૫૯. તાદૃશ ભક્તોથી વીંટાયેલા, ૬૦. પોતાના ભક્તો માટે જ સર્વ સાધનો જેમણે કર્યા છે એવા, ૬૧. સર્વ શક્તિઓને ધારણ કરનારા શ્રીમહાપ્રભુજી છે.

ભુવિ ભક્તિપ્રચારૈક કૃતે સ્વાન્વયકૃત્ પિતા ।

સ્વવંશેસ્થાપિતાશેષ સ્વમાહાત્મ્યઃ સ્મયાપહઃ ॥૨૨॥

૬૨. પૃથ્વીમાં ભક્તિના પ્રચાર માટે પોતાનો વંશ કરનાર, ૬૩. પ્રેમલક્ષણા ભક્તિના પિતા, ૬૪. પોતાના વંશમાં પોતાનું સર્વ માહાત્મ્ય સ્થાપન કરનારા, ૬૫. મોહ દૂર કરનારા શ્રીઆચાર્યજી છે.

પતિવ્રતાપતિઃ પારલૌકિકૈહિકદાનકૃત્ ।

નિગૂઢહૃદયોઽન્યભવતેષુ જ્ઞાપિતાશયઃ ॥૨૩॥

૬૬. શ્રીમહાલક્ષ્મીજીના પતિ, ૬૭. પોતાના ભક્તોને પરલોકનું અને આલોકના ફળનું દાન કરનારા, ૬૮. જેમનું હૃદય સારી રીતે ન જાણી શકાય તેવા, ૬૯. અન્ય ભક્તોને પોતાના આશય જણાવનારા.

ઉપાસનાદિમાર્ગાતિમુઘ્ધમોહનિવારકઃ ।

ભક્તિમાર્ગે સર્વભાર્ગવૈલક્ષણ્યાનુભૂતિકૃત્ ॥૨૪॥

૭૦. પૂજા માર્ગ વિગેરે માર્ગોથી અતિશય લુબ્ધ પામેલાના મોહનું નિવારણ કરનારા, ૭૧. ભક્તિ માર્ગમાં સર્વ માર્ગથી સહેલી વિલક્ષણતાનો અનુભવ કરનાર શ્રીઆચાર્યજી છે.

પૃથક્શરણમાર્ગોપદેષ્ટા શ્રીકૃષ્ણહાર્દવિત્ ।

પ્રતિક્ષણનિકુંજસ્થલીલારસસુપૂરિતઃ ॥૨૭॥

૭૨. સ્વતંત્ર ભક્તિ અથવા પુષ્ટિમાર્ગીય શરણમાર્ગનો ઉપદેશ કરનારા, ૭૩. શ્રીકૃષ્ણના હૃદયના ફલાત્મક ભાવને જાણનારા, ૭૪. ક્ષણે ક્ષણે નિકુંજમાં થયેલી લીલાના રસે કરીને પરિપૂર્ણ શ્રીઆચાર્યજી છે.

તત્કથાક્ષિપ્તવિત્તસ્તદ્વિસ્મૃતાન્યો વ્રજપ્રિયઃ ।

પ્રિય વ્રજસ્થિતિઃ પુષ્ટિલીલાકર્તા રહઃ પ્રિયઃ ॥૨૬॥

૭૫. નિકુંજની લીલા રસની કથામાં વ્યાકુલ ચિત્તવાળા, ૭૬. નિકુંજની લીલાઓથી બીજા સર્વને વિસારી દેનારા, ૭૭. વ્રજ જેમને પ્રિય છે એવા, ૭૮. વ્રજમાં રહેવું જેમને પ્રિય છે તેવા, ૭૯. ભગવદ્કૃપારૂપ લીલાઓના કર્તા, ૮૦. એકાન્તજ જેમને વહાલુ છે એવા.

ભવતેચ્છાપૂરકઃ સર્વાજ્ઞાતલીલોર્ચિતમોહનઃ ।

સર્વાસક્તઃ ભવતમાત્રાસક્તઃ પતિતપાવનઃ ॥૨૭॥

૮૧. ભક્તોની ઈચ્છા પૂર્ણ કરનારા, ૮૨. સર્વથી જેમની લીલાઓ સમજી ન શકાય તેવા, ૮૩. ભક્તોને અતિ મુગ્ધ કરનારા, ૮૪. સર્વજીવમાં આસક્તિ વિનાના, ૮૫. ભક્તોમાંજ કૃપાવાળા, ૮૬. પતિત પુરૂષોને પવિત્ર કરનારા શ્રીઆચાર્યજી છે.

સ્વયશોગાનસંહૃષ્ટહૃદયામ્બોજવિષ્ટરઃ ।

યશઃપીયુષલહરીપ્લાવિતાવિતાન્યરસઃ ॥૨૮॥

૮૭. પોતાના જશ ગાવાથી પ્રસન્ન થયેલા, ભક્તના હૃદય કમલમાં આસન કરનારા, ૮૮. ભક્તોના ભક્તિરસ વિનાના બીજા સર્વ રસો પોતાના યશરૂપી અમૃત લહરીમાં ડુબાડેલા છે એવા, ૮૯. સર્વ કરતાં શ્રેષ્ઠ.

લીલામૃતરસાર્દ્રાદ્રીકૃતાશ્વિલશરીરભૃત્ ।

ગોવર્ધનસ્થિત્યુત્સાહસ્તલીલાપ્રેમપૂરિતઃ ॥૨૯॥

૯૦. લીલારૂપી અમૃતના રસીક ભાવ વડે પુષ્ટિમાર્ગીય જીવોને રસવાળા કરનારા, ૯૧. શ્રીગોવર્ધનમાં રહેવાનોજ ઉત્સાહ કરનારા, ૯૨. ગિરિરાજ સંબંધી કરેલી લીલાઓના પ્રેમથી ભરેલા.

યજ્ઞભોક્તા યજ્ઞકર્તા ચતુર્વર્ગવિશારદઃ ।

સત્યપ્રતિજ્ઞઃ ત્રિગુણાતીતો નયવિશારદઃ ॥૩૦॥

૯૩. ગોવર્ધન યજ્ઞનું ભોજન કરનારા, ૯૪. યજ્ઞના કર્તા, ૯૫. ચાર પુરૂષાર્થ પ્રાપ્ત કરાવવામાં કુશળ. ૯૬. સાચી પ્રતિજ્ઞાવાળા, ૯૭. ત્રણ ગુણોથી પર, ૯૮. નીતિમાં નિપૂણ.

સ્વકીર્તિવર્દ્ધનસ્તત્ત્વસૂત્રભાષ્યપ્રદર્શકઃ ।

માયાવાદાઋચતૂલાગ્નિઃ બ્રહ્મવાદનિરૂપકઃ ॥૩૧॥

૯૯. પોતાના માર્ગના ગ્રંથો લખી પોતાનો યશ વધારનારા, ૧૦૦. બ્રહ્મસૂત્રોના ભાષ્યકાર. ૧૦૧. માયાવાદરૂપી રૂમાં અગ્નિ સમાન, ૧૦૨. બ્રહ્મવાદના પ્રતિપાદન કરનારા.

અપ્રાકૃતાહમિલકલ્પભૂષિતઃ સહજસ્મિતઃ ।

ત્રિલોકીભૂષણં ભૂમિભાગ્યં સહજસુન્દરઃ ॥૩૨॥

૧૦૩. વ્યાસ સૂત્રના ફલાધ્યાયના ભગવદ્ભાવ લીલારસને નિરૂપણ કરવાથી શોભારૂપ હોઈ આભૂષણરૂપ છે, તેનાથી વિભૂષિત, ૧૦૪. સ્વાભાવિક હાસ્યવાળા, ૧૦૫. ત્રણ ગુણના સેવકોના ભૂષણરૂપ, ૧૦૬. ભૂમિના ભાગ્યરૂપ, ૧૦૭. સ્વાભાવિક રીતે સુંદર.

અશેષભવ્યસમ્પ્રાપ્ત્યં વરણાબ્જરજોદનઃ ।

ઇત્યાનન્દનિધેઃ પ્રોક્તં નામનામષ્ટોત્તરં શતમ્ ॥૩૩॥

૧૦૮. જેમના ચરણ કમલની રજરૂપી ધનની સર્વભક્તો પ્રેમપૂર્વક પ્રાર્થના કરે છે, એવા શ્રીમહાપ્રભુજી છે. આ પ્રમાણે આનંદ સાગર શ્રીમહાપ્રભુજીનાં ૧૦૮ નામો કહ્યાં છે, તે ગુણોની સિદ્ધતાવાળાંજ કહ્યાં છે.

શ્રદ્ધાવિશુદ્ધબુદ્ધિર્યઃ પઠત્યુનુદિનં જનઃ ।

સ તદેકમનાઃ સિદ્ધિમુક્તાં પ્રાપ્નોત્યસંશયઃ ॥૩૪॥

શ્રદ્ધાપૂર્વક વિશુદ્ધબુદ્ધિવાળો જે મનુષ્ય નિત્ય એક ચિત્તે આ સ્તોત્રનો પાઠ કરે છે, તે શ્રી આચાર્યજીમાંજ ચિત્તવાળો થઈને આગળ કહેલી કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદની સિદ્ધિ પામે છે, તેમાં કાંઈ સંશય નથી.

તદપ્રાપ્તો વૃથા મોક્ષસ્તાદાપ્તૌ મદ્ગતાર્થતા ।

અતઃ સર્વોત્તમસ્તોત્રં જપ્ત્યં કૃષ્ણરસાર્થિમિઃ ॥૩૫॥

તે અધરામૃતની સિદ્ધિ ન મળે તો મુક્તિ પણ વ્યર્થ છે, ને અધરામૃતની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય તો મુક્તિ(સાયુજ્યાદિ) નું નિરર્થકપણું છે. આથી સર્વોત્તમ સ્તોત્ર, શ્રીકૃષ્ણનારસની ઈચ્છાવાળા જીવોએ જપ કરવા યોગ્ય છે.

इति श्रीमदग्निकुमार प्रोक्तं सर्वोत्तमस्तोत्रं सम्पूर्णम् ।

આ પ્રમાણે શ્રીમદ્ અગ્નિકુમાર (શ્રીવિકલેશ પ્રભુજી)કથિત શ્રી સર્વોત્તમ સ્તોત્ર સંપૂર્ણ.

સર્વોત્તમ - નામાવલી

૧. આનન્દાયનમઃ	૨૮. શ્રીકૃષ્ણજ્ઞાનદાય નમઃ
૨. પરમાનન્દાય નમઃ	૨૯. ગુરવે નમઃ
૩. શ્રીકૃષ્ણાસ્થાય નમઃ	૩૦. સ્વાનન્દતુન્દિલાય નમઃ
૪. કૃપાનિધયે નમઃ	૩૧. પદ્મદલાયત વિલોચનાય નમઃ
૫. દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મને નમઃ	૩૨. કૃપાદગ્વૃષ્ટિ સંહૃષ્ટદાસદાસીપ્રિયાય નમઃ
૬. સ્મૃતિમાત્રાર્તિનાશનાય નમઃ	૩૩. પતયે નમઃ
૭. શ્રીભાવગતગૂઢાર્થપ્રકાશનપરાયણાય નમઃ	૩૪. રોષદકૃપાતસંપ્લુષ્ટ ભક્તદ્વિષે નમઃ
૮. સાકારબ્રહ્મવાદૈકસ્થાપકાય નમઃ	૩૫. ભક્તસેવિતાય નમઃ
૯. વેદપારગાય નમઃ	૩૬. સુખસેવ્યાય નમઃ
૧૦. માયાવાદનિરાકર્તા નમઃ	૩૭. દુરાધ્યાય નમઃ
૧૧. સર્વવાદિનિરાસકૃતે નમઃ	૩૮. દુર્લભાંધિસરોરુહાય નમઃ
૧૨. ભક્તિમાર્ગાબ્જમાર્તણ્ડાય નમઃ	૩૯. ઉગ્રપ્રતાપાય નમઃ
૧૩. સ્ત્રીશૂદ્રાદ્યુત્કૃતિક્ષમાય નમઃ	૪૦. વાક્સીધુપૂરિતાશેષસેવકાય નમઃ
૧૪. અંગીકૃત્યૈવ ગોપીશ વલ્લભીકૃત માનવાય નમઃ	૪૧. શ્રીભાગવતપીયૂષસમુદ્રમયનક્ષમાય નમઃ
૧૫. અંગીકૃતૌ સમર્થાદાય નમઃ	૪૨. તત્સાર ભૂતરાસસ્ત્રીભાવપૂરિત વિગ્રહાય નમઃ
૧૬. મહાકારુણિકાય નમઃ	૪૩. સાન્નિધ્યમાત્રદત્તશ્રીકૃષ્ણપ્રેમ્ણે નમઃ
૧૭. વિભવે નમઃ	૪૪. વિમુક્તિદાય નમઃ
૧૮. અદેયદાનદક્ષાય નમઃ	૪૫. રાસલીલૈકતાત્પર્યાય નમઃ
૧૯. મહોદારચરિત્રવતે નમઃ	૪૬. કૃપયૈતત્કથાપ્રદાય નમઃ
૨૦. પ્રાકૃતાનુકૃતિબ્યાજ મોહિતાસુરમાનુષાય નમઃ	૪૭. વિરહાનુભવૈકાર્યસર્વત્યાગોપદેશકાય નમઃ
૨૧. વૈશ્વાનરાય નમઃ	૪૮. ભક્ત્યાયારોપદેષ્ટ્રે નમઃ
૨૨. વલ્લભાખ્યાય નમઃ	૪૯. કર્મમાર્ગપ્રવર્તકાય નમઃ
૨૩. સદ્રુપાય નમઃ	૫૦. યાગાદૌ ભક્તિમાર્ગેકસાધનત્વોપદેશકાય નમઃ
૨૪. સતાં હિતકૃતે નમઃ	૫૧. પૂર્ણાનન્દાય નમઃ
૨૫. જનશિક્ષાકૃતે કૃષ્ણભક્તિકૃતે નમઃ	૫૨. પૂર્ણકામાય નમઃ
૨૬. નિખિલેષ્ટદાય નમઃ	૫૩. વાક્પતયે નમઃ
૨૭. સર્વલક્ષણસમ્પન્નાય નમઃ	૫૪. વિબુદ્ધેશ્વરાય નમઃ